

Vài nét về giá trị gia đình ở Xingapo và Malaixia hiện nay

LÊ THANH HƯƠNG*

Xingapo và Malaixia là hai nước có tốc độ phát triển nhanh nhất khu vực Đông Nam Á. Theo thống kê năm 2000, Malaixia có 23,7 triệu dân và đô thị hoá 62% (so với năm 1991 là 50,7%), còn Xingapo năm 2004 dân số là 4,353 triệu và 100% đô thị hoá⁽¹⁾. Trong bối cảnh toàn cầu hoá, xã hội của Malaixia, và nhất là Xingapo, đón nhận nhiều khuynh hướng tư tưởng và tiến bộ khoa học kỹ thuật của phương Tây. Tuy nhiên, công nghiệp hoá, hiện đại hoá và sự phát triển cũng ảnh hưởng không nhỏ tới gia đình và các giá trị truyền thống. Các vấn đề xung quanh giá trị gia đình và hôn nhân trong xã hội Xingapo và Malaixia hiện nay là chủ đề của bài viết này.

Trong bài viết này, chúng tôi sử dụng kết quả khái quát (Mục IV) của bài "*Gia đình và các giá trị truyền thống qua truyện ngắn Xingapo và Malaixia đương đại*"⁽²⁾ về lối sống cùng các giá trị hôn nhân và gia đình trong các xã hội này

thông qua việc hệ thống hoá lối sống của hai thế hệ trong các xã hội: thế hệ những người có tuổi, trên 50 tuổi (những người còn bảo lưu nhiều những giá trị của thời trước) và thế hệ thanh niên, khoảng cách tương đối rộng, từ tuổi vị thành niên đến ngoài 30 (hướng đến các giá trị mới). Từ đó sẽ làm sáng tỏ sự khác biệt giữa các giá trị cùng những mâu thuẫn, xung đột cơ bản trong cùng một thế hệ và giữa hai thế hệ.

Trước tiên, chúng ta đến với những đặc điểm chung về lối sống của những người có tuổi:

Đặc điểm nổi bật nhất là người có tuổi sùng bái và muốn bảo tồn tín ngưỡng, tôn giáo (Phật giáo, Nho giáo hay Hồi giáo...) và các nghi lễ truyền thống với tổ tiên. Những bài giáo huấn đạo đức của nhà Phật (không nói dối, không ăn cắp, v.v...) và những câu chuyện thấm đẫm tư tưởng Nho giáo kinh điển ngợi ca lòng hiếu thảo của con cái đối với cha

* TS. Lê Thanh Hương, Viện Nghiên cứu Đông Nam Á.

mẹ trong hoàn cảnh sống cực kỳ bần hàn luôn là những câu chuyện ông bà kể cho con cháu. Những người Hồi giáo cao tuổi ngoan đạo cho đến khi về bên Thượng đế ở thế giới vĩnh hằng. Họ không thể đến sống với con cái trong những ngôi nhà hiện đại nhưng thiếu vắng không khí mộ đạo, và nhất thiết đám tang của họ phải tuân thủ chặt chẽ nghi thức Hồi giáo. Còn trong gia đình theo Hindu giáo thì nơi trang trọng nhất là bàn thờ của gia đình, nơi ngoài các bức hoạ các thần và nữ thần còn có ảnh những người thân đã khuất, nơi họ hướng tới, cầu xin phù hộ cả gia đình và chỉ cho con cái họ đường đi đúng đắn.

Tuy nhiên, trong một số hoàn cảnh, các nghi lễ tôn giáo truyền thống không còn như nhất, mà đã bị hoà trộn với cái hiện đại làm thành một mớ hổ lốn, lai căng.

Đặc điểm thứ hai, theo quan niệm “nhiều con nhiều cửa”, gia đình họ (cả người gốc Hoa, Melayu hay Ấn Độ) thường có nhiều con, quy mô gia đình lớn, và họ hết lòng chăm lo gia đình và tương lai của con cái. Cho dù người vợ và người chồng có sự phân công lao động như thế nào, người vợ chuyên chú làm nội trợ hay có tham gia làm kinh tế, thì họ đều nhằm mục đích rõ ràng là tạo ra những điều kiện tốt nhất cho gia đình: chu cấp những nhu cầu thiết yếu cho sinh hoạt hàng ngày, tạo nên sự yên ấm trong gia đình và cao hơn nữa vun đắp cho tương lai bằng cách lo cho con cái được học hành đến nơi đến chốn, nếu có thể.

Thứ ba, những người thế hệ này đề cao tính cộng đồng. Nhân cách cá nhân phụ thuộc vào tập thể, dư luận xã hội. Họ ý thức sâu sắc về việc phải ứng xử đúng đắn, nghiêm túc trong quan hệ gia đình cũng như xã hội, sao cho khỏi bị mọi người xung quanh chê cười, khỏi làm gia đình hổ thẹn.

Thứ tư, bản tính họ cần cù đi đôi với tiết kiệm và đề cao lao động. Đa số những người cao tuổi cả ở Xingapo và Malaixia đều đã phải trải qua những năm tháng cơ cực, nhất là thời Nhật chiếm đóng. Để đến được ngày nay là cả một quãng đường với đầy ắp những trải nghiệm và vô vàn công việc nặng nhọc. Đặc biệt, với những người gốc Hoa thì tinh thần cần cù và tiết kiệm dường như có sẵn trong huyết quản từ ngàn đời trước. Họ không bao giờ quyên đi thuở hàn vi và muốn con cháu ghi nhớ và kế thừa đức tính cần kiệm đáng quý ấy.

Thứ năm, sống dựa trên kinh nghiệm, cho nên, dù họ có là người Melayu, người Hoa hay người Ấn thì tuổi tác luôn luôn là yếu tố quan trọng để xác định bản chất và khuôn mẫu các quan hệ gia đình. Sự vinh quang của ông bà, tổ tiên, dòng họ thường được đem ra làm bài học cho con cháu. Tuy nhiên, ở đây cần lưu ý, đa số những người già thuộc thế hệ ông, bà trong gia đình vẫn được nể trọng, nhưng giờ đây họ không còn tiếng nói quyết định về những công việc lớn của gia đình, giống như vị thế người cao tuổi ở Việt Nam hiện nay, vì họ không còn là trụ cột kinh tế của gia đình như trước đây. Người cao tuổi cũng

rất coi trọng vị thế trong xã hội. Những doanh nhân thành đạt, quan chức nhà nước, chức sắc địa phương hay thầy dạy tôn giáo, rất được vì nể. Điều này nhiều khi dẫn đến tính gia trưởng, chuyên quyền và bất bình đẳng nam nữ, nhất là trong các gia đình người vợ làm nội trợ 100%.

Cuối cùng, họ trung thành với quan niệm thẩm mỹ truyền thống, không muốn thay đổi theo thời đại. Họ vắt hết sức lực và dồn hết tâm huyết nhằm đem lại cho con cái một cuộc sống tốt đẹp, nhưng trong thâm tâm ngày càng buồn hơn khi thấy chúng có thị hiếu và thẩm mỹ khác mình.

Trong khi đó, liên quan đến thế hệ trẻ, có thể thấy những đặc điểm lối sống bao trùm: cái tôi được đề cao, hành động ít phụ thuộc vào cộng đồng và dư luận xã hội, có chí tiến thủ trong học tập, công việc và cuộc sống, bình đẳng hơn trong quan hệ nam nữ và có sự đổi mới trong quan niệm đạo đức xã hội, gia đình, truyền thống văn hoá cũng như quan niệm thẩm mỹ.

Điểm đáng chú ý nhất, nếu như thế hệ người có tuổi luôn luôn gò mình và gia đình theo những chuẩn mực đạo đức xã hội và nhân cách cá nhân được đánh giá bởi dư luận xã hội, dẫn đến hậu quả là cái tôi (và chủ nghĩa cá nhân, theo quan điểm của phương Tây) bị kìm nén để đề cao tính cộng đồng, thì những người trẻ tuổi thời nay đã dần dần hoặc bột phát "giải phóng" cái tôi của mình bằng nhiều cách khác nhau, có thể theo hướng tích cực hoặc tiêu cực đối với

chính bản thân mình, với gia đình và với xã hội.

Giải phóng cái tôi của mình dễ dàng nhất là những chàng trai, cô gái thuộc các gia đình giàu có được cha mẹ cho đi du học ở Anh hay Mỹ, nơi có môi trường văn hoá khác hẳn nơi họ sinh ra và lớn lên, rồi họ tiếp thu được không chỉ tri thức khoa học tiên tiến, mà cả những tư tưởng dân chủ, bình đẳng của các nước này. Các biểu hiện của cái tôi được thức tỉnh rất khác nhau, có khi nhanh chóng một cách thái quá, có trường hợp đúng mực, vừa phải. Tuy vậy, không phải tất cả các lưu học sinh đều có chung đặc điểm này. Một bộ phận trong số đó vẫn làm theo những sắp đặt của cha mẹ và là những người con trọng lễ nghĩa truyền thống.

Một khía cạnh quan trọng khác không thể bỏ qua là sự vươn lên và "sự nổi loạn" của những "cái tôi" ở trong nước. Số đông thanh niên thành thị ngày nay có chí tiến thủ mạnh mẽ. Không chỉ nam thanh niên mà cả các cô gái, nếu có điều kiện đều có nguyện vọng và cố gắng học tập, tự khẳng định mình. Không kể đến một số người được kế thừa doanh nghiệp của gia đình, người phấn đấu đạt được bằng cấp cao và có công việc tốt đã trở thành hiện tượng khá phổ biến. Chính những người trẻ tuổi này đã tạo nên sự khác biệt: quan hệ nam nữ bình đẳng trong gia đình và xã hội. Bên cạnh đó, ở thành thị, cũng giống như Việt Nam hiện nay, hiện tượng thanh thiếu niên hư hỏng, mất phương hướng đang là vấn đề lớn của gia đình và xã hội.

Các chàng trai, cô gái quê thì mơ ước dứt khỏi những nỗi vất vả và tù túng ngàn đời, đến với công việc mới và cuộc sống thành thị, nơi không có những hàng xóm lăm điều chuyên dòm ngó, đưa chuyện, không bị những tập tục cũ mềm giày vò. Nhiều người đã đủ sức vượt qua mọi trở ngại để không bị truyền thống dè bẹp, dưng cảm ra đi, bỏ lại sau lưng mọi điều thị phi của xóm làng. Tuy vậy, bên cạnh đó còn nhiều thanh niên khác chấp nhận số phận đã an bài. Không phải họ không có mơ ước cao xa về chuyện học hành, về thành phố...nhưng họ không muốn làm phiền lụy gia đình. Vì thế, cuộc đời họ, tương lai họ cũng sẽ là gia đình, con cái, đồng ruộng, làng quê mà thôi.

Cũng liên quan đến sự tự khẳng định mình, quan niệm về đạo đức và gia đình đã tách những người trẻ tuổi thành hai nhóm. Một nhóm người gồm những chàng trai, cô gái vừa có học thức, có năng lực trong công việc, đồng thời có lòng tự trọng và tình cảm bạn bè nồng hậu, tình yêu đậm thắm. Quan niệm về tình yêu và hôn nhân của họ vẫn rất truyền thống: đề cao lòng chung thủy, lòng hiếu thảo, bốn phận... Chắc chắn họ sẽ tạo lập những gia đình hạnh phúc, góp phần làm vững chắc nền tảng xã hội. Nếu như các cô gái không có ham thích và thời gian dành cho những công việc nội trợ thì cũng không thể hoàn toàn chê trách họ. Thời đại thay đổi và nhiều dịch vụ xã hội đã bớt cho họ nhiều gánh nặng trước đây của người phụ nữ. Điều căn bản là họ luôn luôn có ý thức

và tình cảm gia đình, cộng đồng, không sống nhỏ nhặt, ích kỷ. Thanh niên thời đại mới có xu hướng lập gia đình muộn và có ít con hoặc sống độc thân, quy mô gia đình nhỏ. Đáng trách là những người thuộc nhóm kia, chiếm con số không ít và đang có xu hướng tăng lên. Với những người thuộc dạng này, cá nhân được đặt lên trên tất cả.

Về thái độ đối với văn hoá truyền thống, không thể nói lớp trẻ không có ý thức, nhưng thông qua các truyện ngắn, thấy rõ sự thể hiện của họ khác với những người già. Nói chính xác, lớp trẻ tiên tiến hôm nay biết lựa chọn những yếu tố tinh hoa của truyền thống. Họ không đọc thuộc lòng những giáo huấn của Nho giáo, Phật giáo hay những bài đạo đức chung cho phụ nữ, con trẻ v.v., thậm chí đôi khi nghi ngờ tính khả thi của chúng, nhưng quan trọng nhất là họ biết sống vì người khác và không quên bản thân mình. Họ không thực hành các nghi lễ truyền thống cũ, nhưng ở trường đại học, họ có chương trình nghiên cứu và bảo tồn các hiện vật và các lễ hội truyền thống. Nhiều hiện vật và những nghi lễ, lễ hội truyền thống đang được những người trẻ tuổi nghiên cứu và bảo tồn bằng mọi cách để truyền thống sẽ không bị mai một.

Quan niệm thẩm mỹ của lớp trẻ đương nhiên có sự khác biệt lớn so với trước, khi xã hội ngày càng chịu nhiều ảnh hưởng của văn hoá phương Tây, có cả ảnh hưởng tích cực lẫn tiêu cực. Người ta Tây hoá trong cách ăn mặc (Áu phục, váy đầm, cách ăn mặc của ca sĩ

này ban nhạc nọ...), có trang phục đắt tiền lịch sự, nhưng cũng có thứ kệch cỡm, lố bịch. Ngay cả tên riêng cũng mang hơi hướng Tây, nhất là người gốc Hoa, bên cạnh họ Trung Quốc thường có cái tên Tây, như Edie, Patric, Betty... Có những du học sinh ham đến khu vui chơi giải trí như hộp đêm, những màn trình diễn sex vốn rất xa rời với văn hoá và đạo đức truyền thống.

Như vậy, những đặc điểm cơ bản trong lối sống cho thấy rõ thái độ khác nhau của hai thế hệ đối với hôn nhân, gia đình và các giá trị truyền thống.

So sánh trên cho thấy thời gian và sự phát triển kinh tế-xã hội tạo ra một loạt khác biệt giữa hai thế hệ già và trẻ trong quan niệm hôn nhân và gia đình. Có những khoảng cách tương đối lớn và trong nhiều trường hợp dẫn đến mâu thuẫn, thậm chí xung đột mạnh mẽ giữa các thế hệ. Tuy nhiên, thấy rõ các giá trị tích cực, những khái niệm liên quan đến những gì tốt đẹp, đúng đắn, mong muốn, vẫn là những giá trị bao trùm và

đóng vai trò điều tiết các cách ứng xử của đa số thành viên xã hội. Mâu thuẫn hay xung đột trong gia đình là điều không thể tránh khỏi, bởi vì “xung đột là một quá trình tương tác xảy ra khi cách ứng xử của một người giao thoa với cách ứng xử của người khác”⁽³⁾.

CHÚ THÍCH

1. Tư liệu thống kê trên internet.
2. Bài viết “*Gia đình và các giá trị truyền thống trong truyện ngắn Xingapo và Malaixia đương đại*” của Lê Thanh Hương. Viện Nghiên cứu Đông Nam Á: Đề tài cấp Viện năm 2005. Bài viết này theo cách tiếp cận xã hội học văn học, sử dụng tư liệu 22 truyện ngắn Xingapo và Malaixia đương đại.
3. Knox, David & Schacht, Caroline, 2000. *Choices in Relationships - An intrrtoduction to marriage and family*. USA: Wadsworth, p. 218.